

A LEADER PROGRAM ÉSZAK-MAGYARORSZÁGON AZ INTÉZMÉNYESÜLÉS ELMÉLETÉNEK TÜKRÉBEN

PATKÓS CSABA

ABSTRACT

Rural development in the EU has a long tradition, its importance is beyond controversy. The LEADER approach is one of the most successful part of it. The main characters of it are: innovation, local management, territorial approach, networks and partnership and integration.

In Hungary a pilot programme was established working according to the LEADER principles, it was financed by the government. After the EU membership LEADER+ was introduced to Hungary as well. In the North Hungarian Region 12 Local Action Groups (LAGs) were established. In the 2007-2013 period more settlements joined the newly established LAGs. In the arcticle we investigate these LAGs within the framework of the theory of the institutionalisation of regions. Our main aim is to examine the emergence of LEADER principles in case of these Hungarian LAGs.

Keywords: rural development, institutionalisation of regions, LEADER-approach, regional development, bottom-up approach

1. Bevezetés

1.1. Kérdésselvetés

A vidékfejlesztés az elmúlt évtizedekben Európa fejlettebb felében egy jelentős genezisen ment keresztül. A vidékfejlesztés az Európai Közösség mezőgazdasági és agrárpolitikájából kinőve, de a regionális politika részeként is definiálható. A vidéki területek kutatásában és a vidékfejlesztés tudományos hátterének meg-
alapozásában számos tudományterület érdekelt (agrártudományok, közgazdaságtan, szociológia, néprajz, földrajz stb.), így már a vidékiség meghatározásának kérdése sem egyértelmű. (KOVÁCS T. 2003a) A gyakorlati vidékfejlesztési programozás kénytelen ennél sokkal egyszerűbb, a valóságot általában nem tökéletesen fedő, statisztikai alapú vidék-fogalmakkal dolgozni. Az EU vidékfejlesztési politikájának kialakításakor létrehoztak egy statisztikai mutatókon alapuló definíciót, ami alapján azonosíthatók a vidékfejlesztési támogatásban részesíthető térségek.¹ A LEADER megközelítés a vidékfejlesztés egyik legsikeresebb eleme az EU-ban. Az 1990-es évektől egy közösségi kezdeményezésként indult, majd a

¹ A LEADER programban azok a települések vehetnek részt, amelyek lakosság száma nem éri el a 10 000 főt, illetve az ennél népesebb települések népsűrűsége kisebb mint 120 fő/km².

sikeres „próbaüzem” után a 2007–2013-as periódusban már a hivatalos vidékfejlesztési politika egyik tengelyévé vált.

Cikkünkben a LEADER program elméletének rövid bemutatásán túl kiemeljük az Észak-magyarországi régióban folyó vidékfejlesztési tevékenység néhány elemét a 2004-2006-os, illetve esetenként kitekintést teszünk a 2007–2013-as periódusra is. Az észak-magyarországi LEADER akciócsoportok vizsgálatára a régiók intézményesülésének elméletét használtuk, melyet eddig egy-egy nagyobb kiterjedésű régió (EU fogalmakkal élve NUTS II-es) kialakulásának jellemzésére alkalmaztak (KOVÁCS T. 2003b, PATKÓS CS. 2004). Írásunkban – területi okokból, illetve a LEADER program hazai lezáratlansága miatt csak a területi és az intézményi kiformalódással foglalkozunk.

1.2. Alkalmazott módszerek

A cikkben felhasznált adatok és információk egy részét az Észak-magyarországi régió nyertes LEADER+ akciócsoportjaitól kerültek összegyűjtésre a Világhálóról, illetve személyes megkeresések révén. A hazai és regionális LEADER program működéséről a miskolci székhelyű regionális földművelésügyi és vidékfejlesztési iroda munkatársaival folytatott interjúkkal szereztünk adatokat.

Az akciócsoportokat leíró alap statisztikai adatokat az adott közösség helyi vidékfejlesztési programjából vettük át, sok esetben azonban a programok nem kellő részletességgel tartalmazták ezeket, így a KSH TSTAR rendszeréből kiegészítésre szorultak.

A cikkben szereplő ábrákat és diagramokat Microsoft Excel szoftverrel, a térképeket pedig MapInfo 6.0-s programmal készítettük.

2. Elméleti megközelítés

2.1. A régiók intézményesülésének elmélete

Az elméletet Anssi Paasi, finn geográfus dolgozta ki az 1980-as években. A teóriát azóta szerte Európában és Magyarországon is használták a különböző területi egységek genezisének magyarázatára. Az intézményesülés négy fázisban zajlik az elmélet szerint, időben párhuzamosan.

Elsősorban a területi keret kiformalódása kell, hogy végbemenjen, ami a társadalmi gyakorlatok (például gazdaság, politika és adminisztráció) letelepülését jelenti. Ezen keresztül zajlik le a regionális átalakulás, kialakulnak a régió határai és a térség, mint a térszerkezet különálló egysége azonosul, identifikálódik.

Anssi Paasi szerint az intézményesülő régiók határai “rendes” körülmények között a centrum és a háttérterületek közötti interakciók eredményeként alakulnak ki. Ez természetesen nem mindig van így, hiszen a felülről erőltetett régiók esetében ad hoc jelleggel kerülhetnek kijelölésre, vagy éppen már meglévő határvonalakon futhatnak (PAASI A. 1991). A mindennapi használat, interakciók során végbemegy a körülhatárolt tér “benépesedése”, tartalommal való megtöltése. Sokszor az egyes adminisztratív határok válnak a későbbiekben egy-egy valódi régió határaivá. A határok megléte tehát szükséges, de nem elégséges attribútuma a régióképződésnek, hiszen az ilyen módon megjelölt territóriumot be kell, hogy népesítsék a különböző intézmények, szimbólumok a mindennapi interakciókon keresztül.

A régiók intézményesülésének másik fontos fázisa a jelképes, vagy fogalmi alak kialakulása, ami egy térség komplex szimbólumrendszerében csúcsosodik ki. A régiók szimbolikus jelentőségének kialakítása és újratermelése alapvetően függ attól, hogy az egyének mennyire intenzíven vesznek részt a különböző kommunikációs folyamatokban (PAASI A. 2002). Egy adott régió szimbolikus alakjának formálódása segíti a születő régiót a többi területi egységtől való megkülönböztetésben is. A szimbólumok tehát alapvető részegységei a régió identitásának, az azonosságtudat kialakulásának. Paasi (1986) szerint a regionális szimbólumok egész halmaza áll rendelkezésre a szimbolikus újratermelés folyamatának eszközeként:

1. Az egyik legfontosabb szimbólum, a régió neve, ami összeköti a térség képzetét a regionális tudattal.
2. A helyben beszélt nyelv, mint komplex jel- és szimbólumrendszer ugyan csak fontos lehet bizonyos esetekben a régiók intézményesülésében.
3. A szimbolikus alak ugyanakkor a tér statikus tagolásaiban is megjelenhet - a fizikai jeleken (pld. határvonal) keresztül, amelyek gyakran történelmi hagyományokat fejeznek ki. Így a szimbolikus szféra feltöltődik a történelemmel és a tradíciókkal, így járulva hozzá a közösségi tudat újratermeléséhez.
4. Klasszikus szimbólumok, melyek a közösség tagjai és a külvilág számára is jól láthatóan kifejezik a hovatartozást (zászló, címer, logo, nemzeti-területi színek).

A harmadik fázis Paasi szerint a regionális intézmények kialakulása egy régióon belül. Az intézményeken a szerző standardizált, viszonylag állandó viselkedésmintákat ért, amiket a különböző szerepelvárások irányítanak. (PAASI A. 1986) Megkülönböztet azonban elméletében, egyrészt formális szervezeteket (például tömegkommunikáció, oktatás), másrészt pedig lokális, vagy regionális a politi-

kai, gazdasági, törvényhozási, vagy adminisztratív szférában végbemenő informális jelenségeket is.

A régióra jellemző kultúra kialakulása során a terület speciális formákkal, jelen esetben szervezetekkel és intézményekkel gazdagodik, melyek a térséggel a területi szimbolikán, funkciójukon és/vagy hatásterületükön keresztül kapcsolódnak össze. Ezek az intézmények hivatalos funkcióikon túl arra is szolgálnak, hogy megerősítsék a területi szimbólumok és jelek jelentőségét a régióban. Tényként szögezhetjük le, hogy az intézményi szféra, fontos következményekkel bír a társadalmi berendezkedésre és az ideológiára, a kollektív tudatra, a közösség szellemi-fizikai folyamatosságának reprodukálására is.

Negyedszer, a régió, vagy lokalitás létrehozása jelenti az intézményesülési folyamatban jelenlévő folyamatosságot. Miután a régió (ami nem feltétlenül kell hogy adminisztratív hatalommal rendelkezzen, vagy hogy így létezzen a társadalom térszerkezetében és kollektív tudatában) létrejött, élete és fejlődése csak úgy biztosított, ha folyamatos újratermelődésen megy keresztül.

Ez a fázis mintegy keresztmetszete az intézményesülési folyamatnak, amelyben a régió folyamatosan formálódik és újratermelődik a társadalom átalakulása során. A területi egység ebben a szakaszban már készen áll arra, hogy a helyi, vagy regionális „marketing” (COOKE P. 1989) használatba vegye, illetve, hogy mint fegyver működjön az erőforrásokért és a hatalomért folytatott harcban (PAASI A. 1999). Ezekre jó példa lehet a társadalmon belüli regionális politika, vagy a különböző regionalista ideológiák, melyek következményei láthatók például a számos országban megjelenő „észak-dél” kettősségben.

Ha a régiók megszereztek egy adminisztratív státuszt, még kiharcolhatnak egyéb funkciókat is, így pozíciójuk megerősödik a regionális rendszerben. Ezáltal a kialakult régió elismert pozíciót harcol ki magának a területi rendszerben, illetve a társadalmi tudatban, így a régiót a társadalmi interakciók során különböző értékekkel, jelenségekkel azonosítják, azaz kialakul egyfajta identitása.

2.2. A LEADER programról általában

LEADER (Liaison Entre Actions Developpement de l'Economie Rurale; Links between Actions for the Development of the Rural Economy, Községi kezdeményezés a vidék gazdasági fejlesztése érdekében) egyike az EU közösségi kezdeményezéseinek, melyek célja új fejlesztési kulcs-ötletek és módszerek kipróbálása az egyes tagállamokban. Az ezekből fakadó gyakorlati tapasztalatok segítenek a közösségi politikák korrigálásában és bővítésében. Ezek a támogatási formák nincsenek benne a nemzeti fejlesztési tervekben, de fejlesztésük fontos a Közösség számára.

A LEADER közösségi kezdeményezés az EU Közös Mezőgazdasági Politikájában (CAP) található „Vidékfejlesztés” fejezet része. Fő célja a vidékfejlesztés

szereplőinek motiválása és segítése az együttgondolkodásban és a fenntartható, integrált és innovatív fejlesztési stratégia megvalósításában.

A LEADER támogatja ún. integrált vidékfejlesztési programok kidolgozását a Helyi Akciócsoportok (HACS) által. A HACS-ok felelősek a helyi vidékfejlesztési tervek kidolgozásáért, illetve a helyi pályázati rendszer kidolgozásáért. Minden projekt, amely részesül a helyi pályázati támogatásokból hozzá kell, hogy járuljon a HACS átfogó, stratégiai céljaihoz. Ezen kívül a támogatható projekteknek kis méretűeknek, innovatívnak kell lenniük, illetve pozitív hatással kell, hogy legyenek a területre a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóság szellemében.

A LEADER fontos szerepet tulajdonít a partnerségnek a HACS-ok hálózatának működtetésében, melyen keresztül nagy hatékonysággal valósulhat meg a tapasztalatok és gyakorlati ismeretek cseréje.

3. A LEADER program rövid története Európában és Magyarországon

A LEADER az Európai Unióban már 17 éve működik (1. táblázat), jelenleg már a negyedik fázisát éli. Azok a tapasztalatok, melyek a különböző EU tagállamok gyakorlatából származnak segíthetik az újonnan belépett országokat olyan vidékfejlesztési metódusok kimunkálásában, melyek sikeresek lehetnek az ő speciális körülményeik között is.

1. táblázat: A LEADER program négy generációja az EU-ban

Table 1 Four generations of the LEADER Programme in the EU

Név, összköltségvetés	Időszak	Célok	Kedvezményezett térségek, főbb tevékenységek
LEADER I 400 millió ECU	1991-1994	<ul style="list-style-type: none"> - Alulról-felfelé kezdeményezések támogatása - Az innováció, mint vidékfejlesztési eszköz segítése - Segíteni a projekt-alapú nemzetközi kooperációt a vidékfejlesztésben 	217 HACS <ul style="list-style-type: none"> - Vidéki turizmus - Képzési programok - Kézműipar - Kisvállalkozások - A mezőgazdaság diverzifikálása
LEADER II 1,7 milliárd €	1995-1999	Mint az előzőekben, illetve <ul style="list-style-type: none"> - Innovációs minták támogatása - Know-how és stratégia kicserélése 	850 HACS <ul style="list-style-type: none"> - Több figyelmet fordítani a helyi lakosság és közösségek aktivizálására
LEADER+ 5,046 milli-	2000-2006	<ul style="list-style-type: none"> - Horizontális partnerségre és alulról felfelé megközelítésre alapuló kísérleti vidékfejlesztési stratégiák kidolgozása 	Az EU minden vidéki területe

Név, össz-költségvetés	Időszak	Célok	Kedvezményezett térségek, főbb tevékenységek
árd €		<ul style="list-style-type: none"> - A rurális területek közötti interregionális kooperáció segítése - A helyi szereplők közötti kapcsolatok javítása 	
LEADER	2007-2013	- Az EU vidékfejlesztési politikájának negyedik tengelye	Az EU minden vidéki területe

Saját szerkesztése a http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/leaderplus/index_en.htm oldal alapján

Own edition by http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/leaderplus/index_en.htm

A LEADER I és II után a LEADER+ az egész EU-ra kiterjedő vidékfejlesztési közösségi kezdeményezéssé vált. A program költségvetése az idők folyamán egyre nőtt, a vidékfejlesztés egyik legfontosabb összetevője lett.

Magyarországon egy LEADER-típusú kísérleti program 2000-ben indult, azzal a céllal, hogy előkészítse a terepet a LEADER közösségi kezdeményezés számára. Ebben a programban a fő célok a megfelelő dokumentumok és programozási elvek kidolgozása és a helyi, regionális és országos gyakorlati tapasztalatok összegyűjtése voltak.² Ezt a programot az FVM hirdette meg meghívásos pályázat formájában. Ugyancsak a minisztérium fedezte a program költségeit 100%-ban. (A pályázóknak azonban rendelkeznie kellett az egyes projektek bekerülési költségének legalább 25%-ával

Az első körben 40 potenciális helyi kezdeményezést választottak ki, figyelembe véve néhány szakmai intézmény és non-profit szervezet ajánlását. A második körben 14 helyi kezdeményezést választott ki a Minisztériumok Közötti Bizottság. Végezetül 12 HACS hajtotta végre a fejlesztési tervét. Az egy-egy HACS számára rendelkezésre álló összeg 25 millió Ft-ot tett ki.

A LEADER + programot Magyarországon a Nemzeti Fejlesztési Terv Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programja (NFT I. AVOP) részeként hirdették meg, a pályázati felhívás négy támogatható tevékenységet tartalmazott:

1. Képességfejlesztés: Egy oktatási konzorcium (Promei Kht) képzéseket, workshopokat és konzultációkat tart minden hazai régióban a potenciális HACS-ok képviselői számára.

² A Magyarországi Kísérleti LEADER Program viszonylag jól dokumentált az FVM LEADER Hírlevelében, ez a fejezet részben ebből, részben pedig az illetékesekkel készített interjúkból táplálkozik.

2. Integrált vidékfejlesztési stratégiák: A HACCS-ok és vidékfejlesztési tervek kialakítása, illetve az elkészített és elfogadott tervek megvalósítása. A vidékfejlesztési tervek elő kell, hogy segítsék az együttműködést a közigazgatási szervezetek, civil szervezetek és vállalkozások között.
3. A HACCS-ok közötti hazai és nemzetközi együttműködés támogatása: Közös projektek, technikai segítségnyújtás, kiegészítő fejlesztések finanszírozhatók, hogy egyesítsék a mozaikszerűen szétszórt know-how-t, humán és pénzügyi erőforrásoknak.
4. Egy országos koordinációs hivatal szervezése, melynek fő tevékenysége a HACCS-ok információ-, tapasztalat- és ismeretcserejét megvalósító rendszerbe történő szervezése. Ez a szervezet gyűjti össze, elemzi és terjeszti az információt, ad technikai segítséget a helyi és nemzetközi együttműködés megvalósításához.

Mára Magyarországon valamennyi lépés megvalósítása megtörtént. Elsőként, 2005 első felében a képző szervezet oktatói képzéseket tartottak a LEADER + program általános és speciális kérdéseiről a potenciális HACCS-ok képviselőinek. Erre az alapra építve megszerveződhetnek a HACCS-ok és kidolgozhatták a helyi vidékfejlesztési tervek vázlatát. Ezeket a vázlatokat nyújtották be az FVM Regionális Vidékfejlesztési Hivatalokhoz, ahol az illetékesek és a Döntés-előkészítő Bizottság értékelték azokat, mely bírálatokra alapozva hozta meg döntését az Irányító Hatóság vezetője.

Az első forduló győzteseivel további oktatásban és technikai segítségnyújtásban részesültek az általános tervezés, közösségtervezés, partnerség és hálózatfejlesztés szakterületeken. Konkrét információkat is kaptak a program-menedzsmentről és az adminisztrációról. Ezeknek a képzéseknek a fő célja a minél jobb helyi vidékfejlesztési tervek kidolgozása.

A második körben kidolgozott és benyújtott részletes vidékfejlesztési terveket ugyanazok a hivatalos szervek értékelték, amelyek az első forduló vázlatait. Országszerte 67 győztes HACCS-ot választottak ki végső győztesnek 2006 márciusában. Ezek a csoportok egyenként kb. 100 millió Ft-ot kaptak a halmozottan hátrányos helyzetű (társadalmilag-gazdaságilag elmaradott, ipari szerkezeti válságban lévő) területeken, a többi térség egyenként mintegy 90 millió Ft-ot kapott.

A győztes akciócsoportok 2006 nyarától írták ki pályázataikat, a helyi győztes projektek megvalósítása, illetve a végső elszámolások a tervek szerint 2008 szeptemberében végződnek.

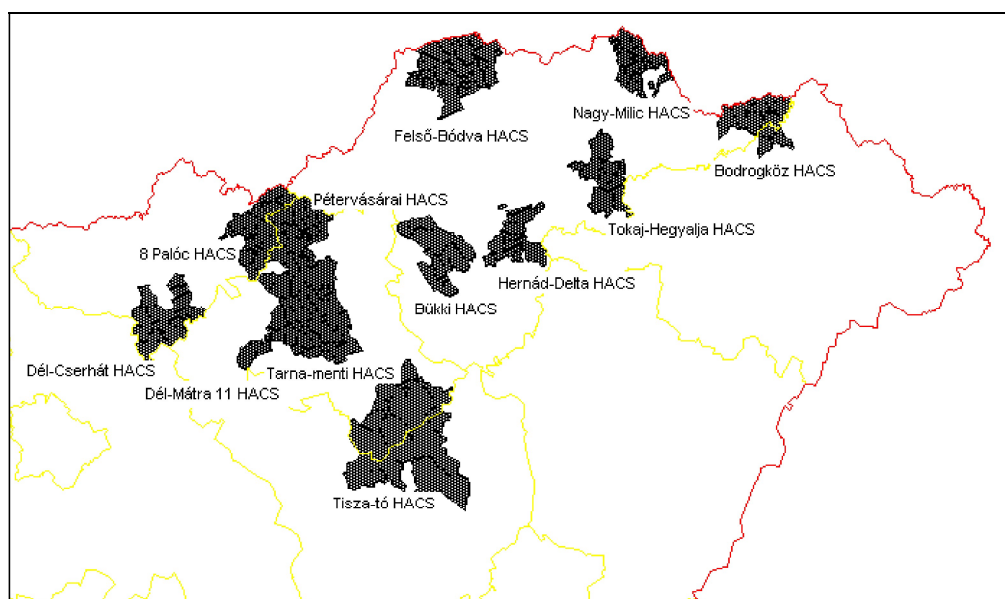
4. LEADER akciócsoportok az Észak-magyarországi régióban

4.1. Területi kiformálódás

A LEADER általános szabályai szerint az akciócsoportok létrejöttében a közigazgatási határok nem jelenthetnek akadályt. Így az Észak-magyarországi régió akciócsoportjai között is találunk megye, sőt régióhatáron átnyúlókat is (pld. Bodroglók, Tisza-tó). (1. ábra)

Az akciócsoportok nagyságát a pályázati kiírások szigorúan szabályozták, így a minimum lakosságszám 10 000, a maximális 100 000 főt jelentett, míg a kistelepülésekkel rendelkező megyékben megengedték a minimális szint 5000-re való leszállítását.

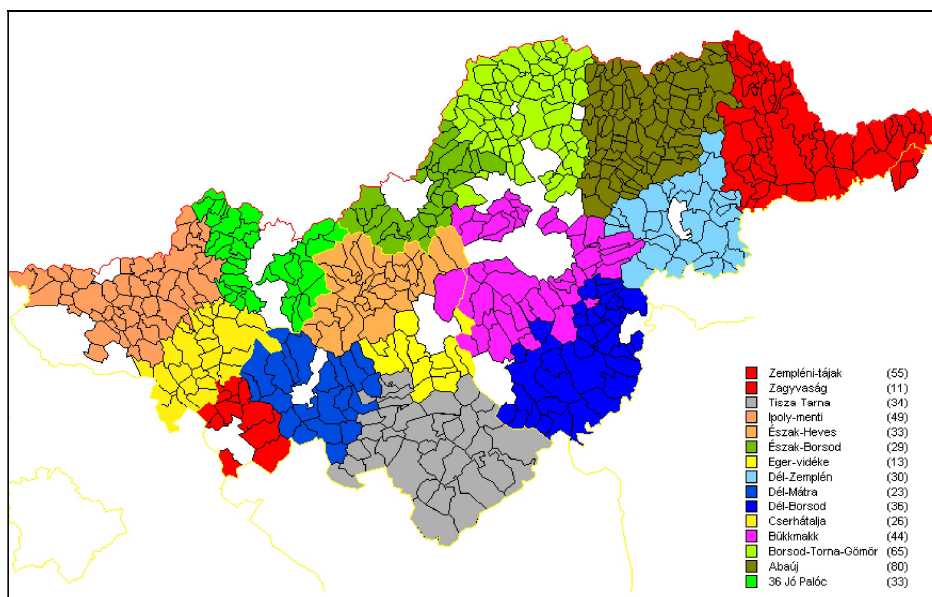
A régióban a legnépesebb helyi akciócsoport a Tisza-tó környékén kialakult hárommegyes térség, ami 33 000 lakosnál is többet képvisel. A legkisebb térség ennek a méretnek kevesebb mint a negyedét fogja össze, a Nagy-Milic helyi akciócsoport alig több mint 7000 lakost jelent összesen. A helyi akciócsoportok nagyságát mérő lakosságszám régiós átlaga 16 804 fő. A régió három megyéjének akciócsoportjai között is vannak méretbeli eltérések. Átlagosan a Borsod-Abaúj-Zemplén megyeiek a legkisebbek, míg a Heves megyeiek a legnagyobbak.

1. ábra: EU támogatásban részesült LEADER+ HACS-ok Észak-Magyarországon (Saját szerkesztés)

Figure 1 LEADER+ LAGs gaining EU aid in North Hungary (own edition)

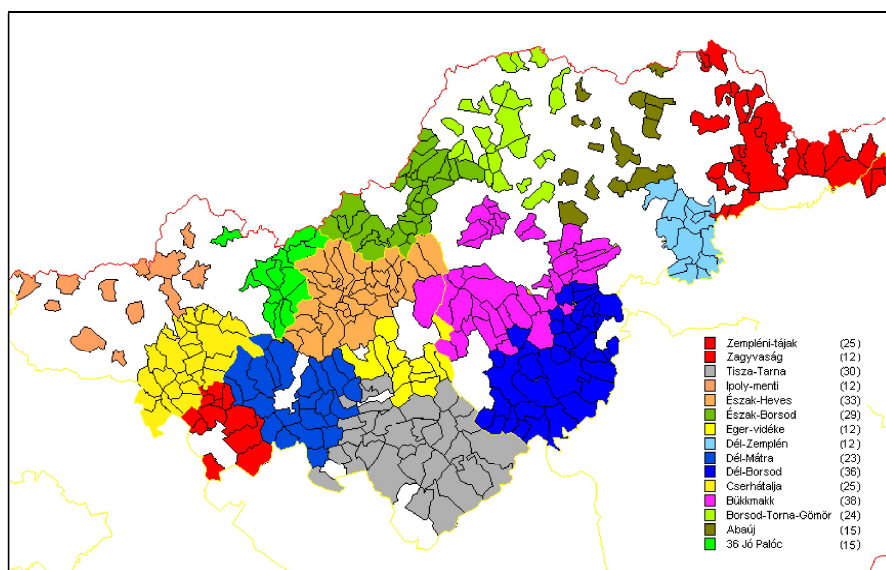
A 2007–2013-as periódusban működő LEADER akciócsoportok szerveződése a közelmúltban megtörtént. Az új szakaszban az EU és így a hazai vidékfejlesztésben is jelentősen megemelkedett a LEADER típusú fejlesztésekre fordítandó összegek aránya. A magyar modell ezzel együtt tartalmazta az akciócsoportok területének és a tagok számának megnövelését. A térképről (2. ábra) leolvasható, hogy a régió településeinek nagy része már tagja valamelyik akciócsoportnak, illetve az előző ciklushoz képest több (15 db) akciócsoport működik a térségben.

2. ábra: LEADER akciócsoportok a régióban a 2007–2013-as periódusban (Saját szerkesztés az FVM adatai alapján)

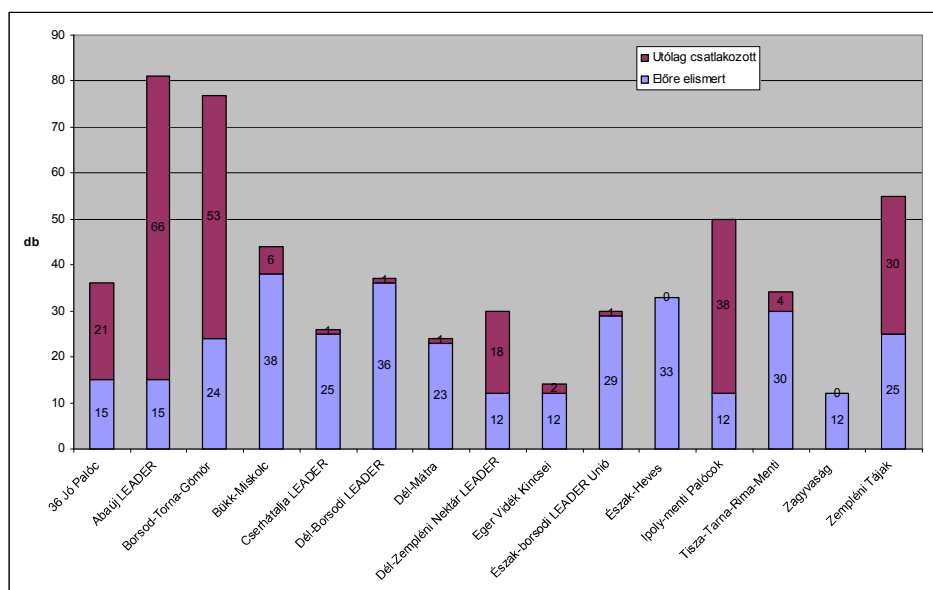
Figure 2 LEADER LAGs in the region in the 2007–2013 period (own edition by FVM sources)

A települések ilyen nagy aktivitása a programban mindenképpen üdvözlendő, ugyanakkor tudnunk kell, hogy az akciócsoportok szerveződése két fordulóban zajlott. Az első körben működtek a valódi önszerveződő erők, azok a települések alapítottak akciócsoportot, amelyek aktívan kívántak részt venni az alulról jövő vidékfejlesztésben és a szomszédokkal való összefogásban. Ezek a csoportosulások a minisztérium által kodifikálódtak mint „előzetesen elismert akciócsoportok”. (3. ábra) A következő fázisban a „fehér foltok” kitöltése következett, azaz az előzetesen nem csatlakozott településeket „besorolták” valamely földrajzilag közel fekvő akciócsoportba. Ez a módszer, bár alkalmas a tér majdnem teljes kitöltésére, de jellegében egyáltalán nem LEADER-szerű.

3. ábra: Az előzetesen elismert LEADER akciócsoportok települései a régióban a 2007–2013-as periódusban (Saját szerkesztés az FVM adatai alapján)

Figure 3 Premonitory LEADER LAGs in the region in the 2007–2013 period (own edition by FVM sources)

4. ábra: Az előzetesen elismert akciócsoportok településeinek és az utólagosan csatlakozott településeknek a száma az egyes akciócsoportokban (Saját szerkesztés az fvm.hu anyagai alapján)

Figure 4 The number of premonitory and subsequent settlement in the LAGs of the region (own edition by FVM sources)

Oszlopdiagramon ábrázoltuk a régióban szervezett LEADER 2007–2013 akciócsoportokat (4. ábra) aszerint, hogy összetételükben mennyi az előzetesen elismert és mennyi az utólag csatlakozott település. Megállapítható, hogy a leginkább LEADER-szerű csoportok a „Zagyvaság” és az „Észak-Heves” akciócsoportok, ahová nem történt utólagos csatlakozás. A skála másik végén azok a szerveződések találhatók, amelyekben az utólagosan csatlakozottak száma jelentősen meghaladja az előzetesen elismertekét (Abaúj, Borsod-Torna-Gömör, Ipoly-menti Palócok, 36 Jó Palóc).

A program jövőbeni zárása után lesz lehetőség az egyes akciócsoportok működésének eredményességét is megvizsgálni. Véleményünk szerint az akciócsoportok nagyságának, reprezentativitásának, illetve az előzetes/utólagosan csatlakozott települések aránya milyen összefüggésben van az eredményességgel és a sikeres működéssel.

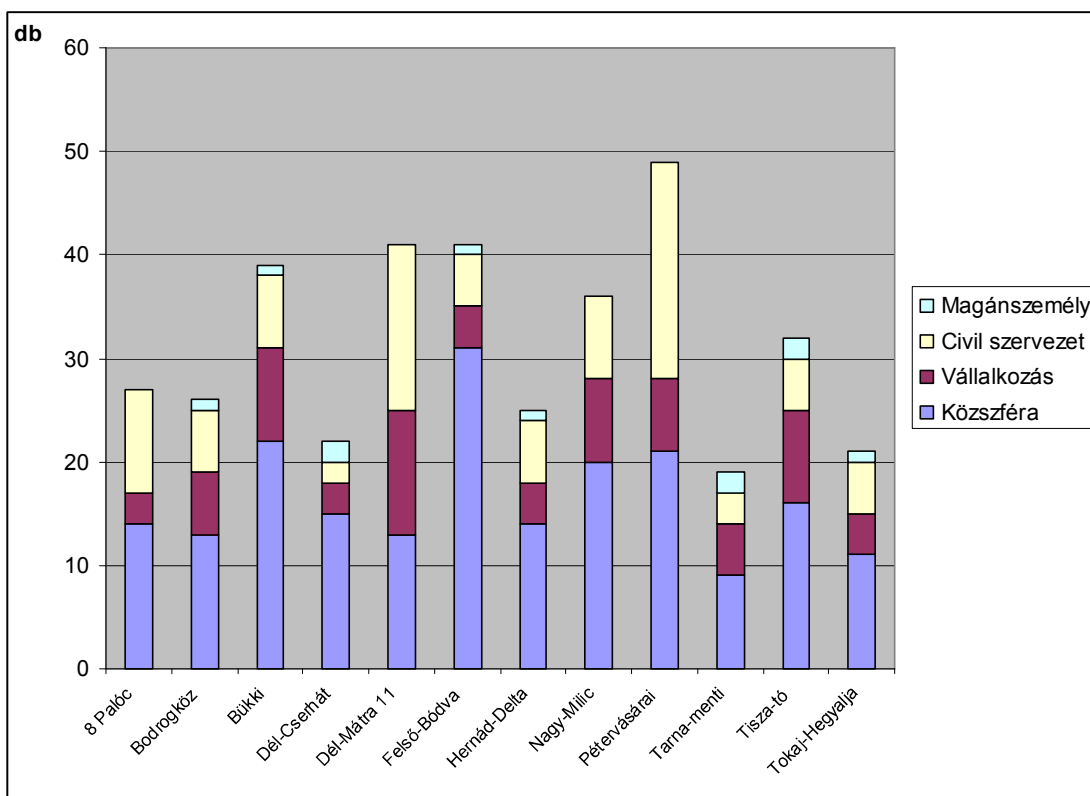
4.2. Intézményi kiformálódás

A LEADER csoportok természete a három szféra (közsféra, vállalkozói és civil) együttes jelenléte. A szervezeteken kívül a szabályok még lehetővé teszik magánszemélyek csatlakozását is.

Megállapítható, hogy a LEADER+ akciócsoportok többségében a közsféra (önkormányzatok, önkormányzati szövetségek) képviselői voltak a legtöbben. Volt néhány közösség, ahol a civil szervezetek is viszonylag nagy arányban megjelentek (Dél-Mátra 11, Pétervására), míg a vállalkozói szféra általában csak kis arányban kapcsolódott be a munkába. (5. ábra)

A LEADER+ akciócsoportok működtetésében három intézmény jelentősége volt a legnagyobb, az egyik a helyi bíráló és monitoring bizottság (HBMB), a másik a csoport vezető szervezete, míg a harmadik a gesztor szervezet, ami felfogható munkaszervezetként. Mivel a törvényi és jogszabályi előírások a HBMB összetételét szigorúan szabályozták³ és csak azok az akciócsoportok lehettek a nyertesek, amelyek ezeket a formai követelményeket teljesítették így ebben a jellemzőben az akciócsoportok nagy része hasonlított.

³ A szabályozás szerint a HBMB-ben a civil és vállalkozói szféra kellett, hogy többségben legyen a közsférával szemben.

5. ábra: A LEADER+ akciócsoportok (2004-2006) összetétele a szervezetek típusai szerint (saját szerkesztés az akciócsoportok adatlapjai alapján, FVM)

Figure 5 The composition of LEADER+ LAGs (2004-2006) according to the types of organisations (own edition by FVM sources)

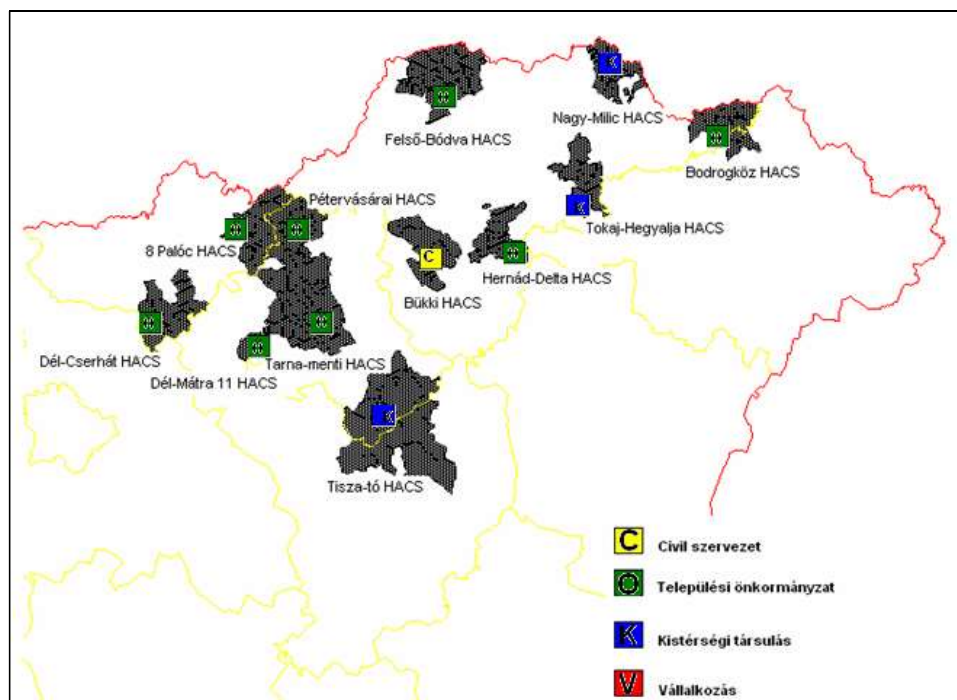
A vezető szervezetek az esetek többségében önkormányzatok, illetve non-profit formában működő önkormányzati szövetségek voltak. A gesztor szervezetek kellett, hogy rendelkezzenek a szükséges infrastruktúrával, munkaerővel és tapasztalatokkal, amelyek szükségesek az akciócsoport működtetéséhez. A gesztor szervezetek összetétele már változatosabb volt, négy esetben vállalkozás, öt esetben non-profit szervezet, és csak három helyen önkormányzat. (6. és 7. ábra)

Az új költségvetési szakaszban az intézményi kiformalódásra vonatkozó szabályozások is módosultak. A támogatásra fordított összegek nagyságának növekedése miatt egy sokkal összetettebb szervezetrendszer kell létrehozni a LEADER csoportokban. Ezek kialakítása még jelenleg is folyamatban van, de összességében megállapítható, hogy:

- Az akciócsoportot alkotó tagok (közsféra, civil és vállalkozó sféra) egyesületi formában kell együttműködniük.
- Ellenőrző és végrehajtó bizottságokat alakítanak ki az akciócsoportok.

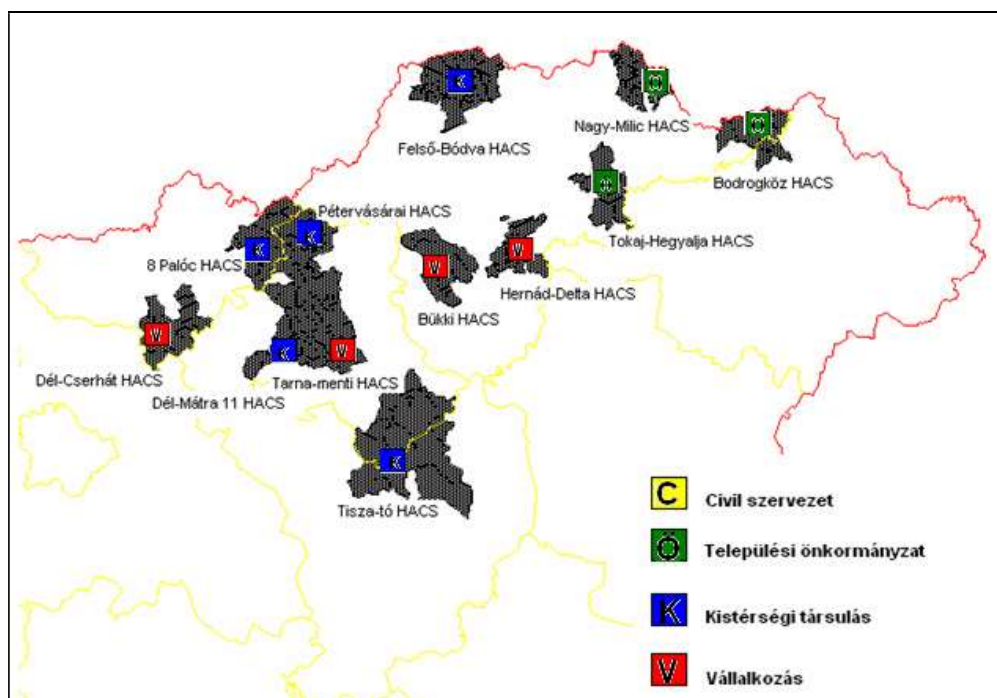
- Az intézmények és a lakosság között rugalmas munkacsoportok működnek.
- Az együttműködő vállalkozók bottom-up kezdeményezése és a helyi ügynökség vagy iroda felülről érkező közreműködése révén megvalósul a többszektorúság.

A működtetésben fontosak a gyakori tréningek, hálózat-építés a szereplők kapcsolat-teremtése céljából.

6. ábra: A vezető szervezetek típusai a LEADER+ akciócsoportokban (2004-2006) (saját szerkesztés az akciócsoportok adatlapjai alapján)

Figure 6 The types of head organisations in the LEADER+ LAGs (2004-2006)(own edition by LAG sources)

7. ábra: A gesztor szervezetek típusai a LEADER+ akciócsoportokban (2004–2006) (saját szerkesztés az akciócsoportok adatlapjai alapján)

Figure 7 The types of managing agents in the LEADER+ LAGs (2004–2006) (own edition by LAG sources)

5. Összegzés

Megállapíthatjuk, hogy a LEADER típusú vidékfejlesztési programok az EU-ban már egy hosszabb múltra tekintenek vissza, de hazánkban is lassanként egy évtizedes hagyományai lesznek a LEADER-típusú kezdeményezéseknek. Az Észak-magyarországi régióban 2001-től találkozhatunk ilyen kezdeményezésekkel, de sajnos az egyes ciklusokban kialakuló akciócsoportok között csak gyenge kapcsolatokat mutathatunk ki, tehát a tapasztalatok felhalmozódása és a kontinuitás elégtelen.

A területi kiformálódás kapcsán megállapítható, hogy a LEADER+-os programciklushoz képest napjainkra csökkent a LEADER-szerűség, hiszen az új akciócsoportok területe jobban igazodik a kistérségi határokhoz, illetve a települések egy jelentős része csak utólag került „odacsatolásra” egy-egy előzetesen megszervezett akciócsoporthoz.

Az intézményesült formáról megállapítható, hogy a LEADER+ akciócsoportjaiban a közsféra szereplői túlreprezentáltak a vállalkozásokhoz és a civil szervezetekhez képest. Az új ciklus intézményi formájáról előzetesen annyit állapítha-

tunk meg, hogy minőségileg más mint a korábbi ciklus, hiszen jogilag sokkal megalapozottabb, talán bürokratizáltabb szervezeti rendszer jön létre.

Irodalom

- COOKE, P. N. (1989): The local question – revival or survival? – in: Cooke, P. N. (ed.) (1989): *Localities: the changing face of urban Britain* – Unwin Hyman, London pp 296–306
- Kovács T. (2003a): *Vidékfejlesztési politika*. – Dialóg Campus, Budapest 286 p
- Kovács T. (2003b): *Regionalizáció és regionalizmus két átalakuló poszt-szocialista ország, Magyarország és az egykori NDK példáján*. – PHD értekezés, kézirat. Debrecen, Debreceni Egyetem 156 p.
- Paasi, A. (1986): *The institutionalization of regions. Theory and comparative case studies*. (Ph.D-thesis) – Joensuu, University of Joensuu, Publications in Social Sciences No. 9. 36 p.
- Paasi, A. (1991): *Deconstructing regions: notes on the scales of human life*. – *Environment and Planning A*, vol. 23. pp 239–256
- Paasi, A. (1999): *Nationalizing everyday life: individual and collective identities as practice and discourse*. - *Geography Research Forum*, vol. 19, pp 4–21
- Paasi, A. (2002): *Bounded spaces in the mobile world: deconstructing 'regional identity'*. – *TESG: Journal of Economic and Social Geography*, vol. 93, number 2, pp 137–148
- Patkós Cs. (2004): *Az Észak-alföldi régió intézményesülése, különös tekintettel Jász-Nagykun-Szolnok megye kapcsolataira*. - PHD értekezés, kézirat. Debrecen, Debreceni Egyetem 178 p.
- Ruszkai Cs. (2007): *A LEADER+ közösségi kezdeményezés (2000-20006) és a LEADER-Program (2007-2013) összehasonlító elemzése*. – in: SÜLI-ZAKAR I. (2007): *Tanár Úrnak Tisztelettel!* – DEENK Kossuth Egyetemi Kiadó, pp 415–421

http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/leaderplus/index_en.htm (2008.12.03.)

<http://www.fvm.hu/main.php?folderID=1547> (2008.12.03.)

<http://www.leadernet.hu> (2008.12.03.)